

Kuvvet ve suretler, a'raziyetleri cihetiyle... Cümlesindeki kuvvet ve suret ifadelerini izah eder misiniz?

Mahlukat, temel ve esas açısından iki sınıftır. Biri cevher, diğeri araz.

Cevher: kainatta asıl olan, eşyanın özü, varlığı başka sebebe dayanmayan, kendi ile kaim olan şeylere denir.

Araz ise: Varlığı cevhere bağlı olan, kendi ile kaim olmayan hal ve keyfiyetlerdir.

Cevher olmasa, araz da olmaz. Buna misal olarak, ruh ve cesedi verebiliriz. Ruh cevher, ceset ise araz dır. Ruh olmasa, cesette olmaz.

Araz, hiçbir zaman cevher olamaz ve cevhere dönüşemez. Bu yüzden bir tür ve neve kaynaklık ve sebebiyetlik yapamaz.

Buradan şu anlaşılıyor ki eşya içinde hiçbir tür bir birine sebep ve yaratıcı olamaz. Sırf hiçlik ve yokluktan yaratılıyorlar. **Araz**, yaşlık, kuruluk, renkler gibi değişen ve sabit olmayan tüm vasıflar anlamında kullanılır. Kuvvet ve suretler de araz sınıfından olunca, herhangi bir tür ve cevheri teşkil etmesi imkansızdır.

Burada asıl anlatılan mana, Kainat içinde cevher ve arazların yaratma ve ihtira, yani, hiçten var etme gibi sıfatlarla vasıflanamayacağı ihtar ediliyor. Kuvvet ve suretler de araz sınıfından olduğu için, bir birine zıt ve farklı tür ve cevherlerin yaratılması ve var edilmesinde etkisinin olmadığı vurgulanıyor.

Kuvvet Allah'ın irade sıfatından gelen ve eşyanın arasındaki bir takım ilişkileri tanzim eden kurallardır. Misal, suyun kaldırma kuvveti, yerin çekme kuvveti gibi. Bu kuvvetler, cevherle kaim olduğu için, kendi başlarına varlığı olmayan arazlar ve keyfiyetlerdir.

Mesala, su olmasa suyun kaldırma kuvveti de olmaz. Yani, varlığı suya bağlıdır. Güneşin çekme kuvveti, güneşin varlığına bağlı bir keyfiyettir. Güneş olmasa o da olamaz. Suretler ise, cevherin varlığı ile varlığı devam eden cevherin arızı görünüş ve şekilleridir. Değişken ve kararsızdır. Misal, Elma'nın sureti araz değil de, cevher olsa idi, asla değişme ve başkalaşmaya maruz kalmazdı.